

Schoolboeken: nieuwe wijn in oude zakken

Jan T'Sas

Of het aan een onachtzaamheid bij de VONK-redactie ligt of niet laat ik in het midden, maar kort na de publicatie van vorig nummer (evaluatie van schoolboeken eerste graad secundair onderwijs) kwam er protest van enkele directeurs van middenschoolen. Terecht begrijpen zij niet waarom enkele methodes voor de eerste graad expliciet aan aso, tso en/of bso worden toegewezen.

Middenschooldirecteur Jan Dewit zegt het zo: *"Ik kan mij moeilijk voorstellen dat een recensent van leerboeken en met name de redactie van een gerenommeerd tijdschrift als VONK niet zouden weten dat al ruim twintig jaar in de eerste graad geen sprake meer is van onderwijsvormen. Het zou dus bijzonder aangewezen zijn dat een kritisch tijdschrift als het uwe dit expliciet zou aanklagen en de uitgevers er uitdrukkelijk op wijzen dat zij met het uitgeven van een leerboek voor de eerste graad aso en tso behoorlijk in de fout gaan."*

Natuurlijk heeft Jan Dewit gelijk, maar mocht ik uitgever zijn, ik wist het wel. Natuurlijk bleef

ik dan spreken over aso, tso en bso, ook en vooral in de eerste graad. En als ik het niet schreef, dan zou ik het wel rondfluisteren. Onderwijs vernieuwt traag en de zogezegde algemeen vormende eerste graad met zijn zogezegd gelijke leerplannen voor alle vakken is in veel scholen dode letter gebleven. Colleges blijven colleges, athenea blijven athenea en ouders willen niet liever dan een bevestiging dat het ene kind al bij al meer gelijk is dan het andere. Zeg nu zelf: *'Onze Jeroen zit in de eerste Latijnse'* klinkt nog altijd prestigieuzer

'Onze Jeroen zit in de eerste Latijnse' klinkt nog altijd prestigieuzer dan 'Onze Jeroen zit in de basisvorming'.

dan 'Onze Jeroen zit in de basisvorming'. Gelijke kansen? Later en bewuster oriënteren? Ja, dag Jan. Daarvoor maak ik als uitgever geen schoolboek, dat is niet duidelijk genoeg voor de leraren, zeker zij die in vernieuwing vooral zoeken naar al wat behouden blijft, en de concurrentie is al hard genoeg. *Ordnung muss sein* en kassa kassa. Simpel en realistisch. Nee?

Dat onderwijs traag vernieuwt, weet men ook op beleidsniveau. Telkens de overheid uitpakt met de resultaten van peilingstoetsen voor eindtermen (lezen, rekenen, wereldoriëntatie, biologie...) wijst iemand met een beschuldigend vingertje naar het lesmateriaal. Enkele maanden geleden kwamen de eerstegraadsleerlingen er voor biologie nogal bekaaid uit. Tijdens het debat dat op de voorstelling van de resultaten volgde, waren leraren en deskundigen het met elkaar eens: de schoolboeken biologie zijn vooral naslagwerken, geen didactische methodes. Veel wat, weinig hoe. Veel termen, weinig eind.

Over de nieuwste methodes Nederlands is de schoolboeken-VONK nogal positief –

alleen *Vitaal* moet ergens een trein gemist hebben. Toch weiger ik er echt vrolijk van te worden. Vergeleken met twintig jaar geleden is het gemiddelde schoolboek veel fraaier en leerlingvriendelijker geworden, voor een aantal vakken zelfs leerlinggericht. Dat is het goede nieuws. Een aantal

methodes houdt werkelijk de didactische vinger aan de pols. Mooi.

Maar toch.

Behalve fraaier enz. is het gemiddelde

schoolboek ook twee keer dikker en zwaarder geworden. Dat zie ik dagelijks aan de zich reeds dreigend krommende rug van mijn dochter van dertien. Dergelijke door niemand gevraagde papieren obesitas noemt men ook wel 'bronnenboeken'. Mooie term, die bovendien makkelijker bekt dan *cervicale lordosis*. Een bronnenboek kost meer (dat zegt de uitgever niet), gaat langer mee (dat zegt de uitgever wel) en je kan er tenminste mee differentiëren (dat zegt de uitgever volop). Dat laatste is echter een giller van formaat: differentiëren is een didactische vaardigheid, een kwestie van onderwijsstijl- en cultuur ook. Dat stimuleer je heus niet door vier kortverhalen aan te bieden in plaats van één of door een bericht uit *Wablieft* naast eentje uit *De Morgen* af te drukken, zoals in veel methodes gebeurt. Of door nog wat meer oefeningen aan te bieden voor de snellere leerlingen. En schoolboekenauteurs die wel met echt differentieerbaar materiaal uitpakken, gaan er te veel van uit dat de leraar de moderne didactiek wel zal kennen en toepassen. Hoe zouden ze ook, zolang het schoolboek nog steeds in oubollige sjablonen blijft steken?

Ondanks al het werk, energie en goede bedoelingen van de auteurs wacht ik nog steeds op methodes die je niet zomaar lineair kan en moet afwerken ('*Maar meneer, leraren willen niet anders dan beginnen op pagina één en in juni eindigen op pagina honderd veertig*'), schoolboeken waarin de leerstof niet deductief en/of in aparte compartimentjes wordt aangeboden ('*Taalbeschouwing en spelling zetten we aan het eind van elk hoofdstuk, meneer,*

**'Taalbeschouwing
en spelling zetten
we aan het eind
van elk hoofdstuk,
meneer, leraren
willen dat'**

***Dergelijke door
niemand
gevraagde
papieren obesitas
noemt men ook
wel 'bronnen-
boeken'.***

leraren willen dat) en lesmateriaal waarin differentiëren wat anders is dan een kilo identieke erwten verdelen over drie verschillende blikken (*'Ach, differentiëren, weet u meneer, dat is iets voor het lager onderwijs, in het secundair vinden leraren dat veel te moeilijk'*). En omdat uitgever 1 zijn nek niet durft uit te steken, durven uitgever 2 en 3 het evenmin. Geen enkele echt vernieuwende methode Nederlands, als een uitgever er al durfde in investeren, kende tot nu toe groot succes. Tja, tegen inertie en vet betaalde marketingstrategieën is het moeilijk opboksen.

Ik kan me ook behoorlijk druk maken over de manier waarop nieuwere tendensen de schoolboekenmarkt inpalmen. Het obligate werkboek bijvoorbeeld. Steeds meer hoor ik apirant-leraren klagen dat ze er tijdens hun stagelessen volstrekt niet kunnen op rekenen dat leerlingen zelfstandig noteren. Tja, met dikke werkboeken zullen jongeren het alvast niet leren. Bovendien stoppen werkboeken leerstofonderdelen in een keurslijf waar lang niet alle leerlingen zo gelukkig mee zijn, omdat dit vaak niet past bij hun leerstijl. *'Hoe moet ik dat nu studeren?'* is een vraag die geregeld opduikt in de klas. Maar... werkboeken brengen geld op, laat maar komen dus.

De integratie van multimedia in schoolboeken kan ik evenmin een succes noemen. Ik ben absoluut voor de integratie van ICT in het vak Nederlands, maar erger me geregeld aan de manier waarop dat in de meeste methodes gebeurt. Excel-oefeningen om d en dt te oefenen, theateropnamen van YouTube-kwaliteit, een Google-opdracht zonder inge-

bouwde kritische bril... nee, dit kan beter. En dan heb ik het niet over de vaak heel ongelijke kwaliteit en originaliteit van taken en opdrachten, een fenomeen dat iets te duidelijk wijst op een gebrek aan coördinatie en kwaliteitszorg voor datgene waar de uitgever niet toevallig het minst aan verdient. En hoeveel auteurs worden voor hun (verplichte) online bijdragen betaald?

Jan Dewit besluit: *"Na twintig jaar beginnen ouders eindelijk te begrijpen dat bij de overstap van het basisonderwijs naar het middelbaar onderwijs er nog geen keuze voor onderwijsvormen kan worden gemaakt. Al even lang strijden middenscholen om 'het publiek' (lees: de ouders) en leraren dit duidelijk te maken. Het heeft echt toch wel wat voeten in de aarde gehad dit uit te leggen. Het is ook echt een niet te onderschatten opgave geweest om leraren met deze situatie vertrouwd te maken. En als na twintig jaar dit eindelijk gemeengoed aan het worden is, brengt een uitgever een leerboek op de markt met de uitdrukkelijke verwijzing naar niet-bestaande onderwijsvormen in de eerste graad."*

Misschien is het nog erger dan dat. Ik beweer niet dat er geen goede methodes Nederlands bestaan, maar te gemakkelijk slikken we wat de marketingmanagers ons opdringen: schoolboeken voor te veel niet-bestaande klanten.

Excel-oefeningen om d en dt te oefenen, theateropnamen van YouTube-kwaliteit, een Google-opdracht zonder ingebouwde kritische bril... nee, dit kan beter.

Jan T'Sas
jan.tsas@skynet.be